

Novinarstvo nekad i sad: razlika između tradicionalnog i suvremenog novinara

Brdar, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:403688>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

JOSIPA BRDAR

**NOVINARSTVO NEKAD I SAD:
RAZLIKA IZMEĐU TRADICIONALNOG
I SUVREMENOG NOVINARA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

ZAVRŠNI RAD

**NOVINARSTVO NEKAD I SAD:
RAZLIKA IZMEĐU TRADICIONALNOG
I SUVREMENOG NOVINARA**

Studentica: Josipa Brdar

Mentorica: doc. dr. sc. Jelena Jurišić

Zagreb, 2020.

Sadržaj

1. SAŽETAK.....	2
2. UVOD.....	4
3. POVIJEST NOVINARSTVA I NJEGOV RAZVOJ.....	5
4. SUVREMENO I <i>ONLINE</i> NOVINARSTVO.....	9
5. RAZLIKA IZMEĐU TRADICIONALNOG I SUVREMENOG NOVINARA.....	14
6. ZAKLJUČAK.....	19
7. POPIS KORIŠTENIH IZVORA.....	20

1. SAŽETAK

Novinarstvo se kao zanimanje kroz povijest mijenjalo više puta. Sve je započelo s izumom tiskarskog stroja, a pojava radija, televizije i interneta utjecala je kako na samog novinara i njegov posao, tako i na publiku i način primanja informacija. Posao suvremenog novinara se u najvećem dijelu odvija *online*, zbog čega je on bio primoran razvijati se zajedno s tehnologijom te način pisanja prilagoditi novim platformama. Ovaj završni rad se bavi definiranjem novinarstva, kako tradicionalnog, tako i suvremenog. Također, navode se izumi koji su utjecali na promjene u novinarstvu te noviteti koji su se s njima pojavili. Nadalje, u radu se navode značajke novinarskog posla po kojima se suvremeni novinar razlikuje od tradicionalnog, ali također i neke sličnosti između njih dvojice.

Ključne riječi: *tradicionalno novinarstvo, suvremeno novinarstvo, tehnološki razvoj, novinar*

ABSTRACT

Journalism as a profession has changed a few times throughout the history. It all started with invention of the printing press, but also appearance of radio, television and Internet has affected the journalist himself, as well as his job, and audience and the way in which they receive the information too. A job of a contemporary journalist usually takes place online, which is why they were forced to develop together with the new technologies and to adapt their writing style to these new platforms. This final paper deals with defining journalism, traditional, as well as contemporary. Also, the inventions that caused changes in journalism are listed together with the novelties that they brought. Furthermore, this paper shows what are the differences between a contemporary and a traditional journalist, but also some similarities between the two.

Keywords: *traditional journalism, contemporary journalism, technological development, journalist*

1. UVOD

Tema ovog rada je prijelaz iz tradicionalnog u suvremeno novinarstvo, opisan kroz razlike između tradicionalnog i suvremenog novinara. U prvom poglavlju rada ukratko ću prepričati povijest novinarstva kao struke i dočarati kako je novinarstvo izgledalo u samom početku. Drugo poglavlje rada bit će posvećeno novoj vrsti novinarstva – *online* novinarstvu i njegovim značajkama, dok ću u trećem poglavlju uspoređivati način rada tradicionalnog i suvremenog novinara.

Novinarstvo kakvo poznajemo danas datira iz 1450. godine kada je Johannes Gutenberg izumio tiskarski stroj i uvelike unaprijedio distribuciju knjiga i novinskih listova. Pojava prvih dnevnih novina zabilježena je u 17. stoljeću, a najprije su se pojavile u Njemačkoj, Francuskoj i Engleskoj (Kovach i Rosenstiel, 2010). Njihova glavna zadaća bilo je informiranje društva o događajima koji se zbivaju oko njih (Bešker i Obad, 2002: 29). Osnivanjem novinarskih udruženja i prvih škola za obrazovanje novinara, profesionalnost i kvaliteta novinarstva su porasli (Najbar-Agičić, 2015).

S pojavom radija i televizije, a posebno interneta, novinarstvo se drastično promijenilo. *Online* novinarstvo i njegova dostupnost široj javnosti dovela je do toga da su tradicionalni mediji morali mijenjati svoj pristup novinarstvu kako bi držali korak s novitetima (Kovach i Rosenstiel, 2010). Osim na navike publike, brz napredak tehnologije utjecao je i na način na koji novinari obavljaju svoj posao. Ono što je nekada radio tim ljudi, sada radi samo jedna osoba, ali karakteristike suvremenog novinarstva kao što su brzina i multimedijalnost, razlog su zbog kojega su internetski portali i društvene mreže postali glavni izvori informiranja za većinu ljudi (Boyd, 2002).

Glavni cilj ovog rada je objasniti što je to novinarstvo, kako je izgledalo u začetima i kako se s godinama, razvojem tehnologije i pojavom novih medija mijenjalo. Također, u radu će biti predstavljene razlike između tradicionalnog i suvremenog novinara, odnosno koje je nove vještine morao savladati novinar današnjice, u odnosu na onog tradicionalnog.

2. POVIJEST NOVINARSTVA I NJEGOV RAZVOJ

Novinarstvo se definira kao „...zanat prikupljanja, obrade, sortiranja i objavljivanja informacija, u funkciji javnog interesa definiranoga ljudskim pravom na obuhvatnu, ažurnu i, prije svega, točnu informaciju“ (Bešker i Obad, 2004: 20–21). Riječ zanat u ovoj definiciji autori objašnjavaju činjenicom da je novinarstvo jedno od zanimanja koje se uči kombinirajući nauku i praksu. Koliko je god za novinara bitna fakultetska (ili slična) izobrazba, puno je bitniji praktičan rad, jer se u novinarstvu umijeće stječe vježbom i teše se u praksi (Bešker i Obad, 2004: 21).

Prema Stjepanu Maloviću (2005: 15) „novinari su strogo specijalizirani profesionalci koji djeluju prema jasnim strukovnim načelima“. Autor dodaje da je njihova uloga razotkriti tajne poslove političara, vlade i drugih moćnika, koji imaju negativan utjecaj na društvo te upravo zbog toga i sami imaju veliku moć i utjecaj (Malović, 2005: 15). Labaš (2011: 197), pak, ističe da se novinarski posao bazira na proizvodnji poruke u obliku primjerenom za obavještavanje javnosti te dodaje da je novinarova zadaća prenijeti javnosti informacije i dočarati društvenu stvarnost onakvome kakva ona zaista je (prema: Vukić, 2017: 42).

Međuljudska komunikacija karakteristična je za čovječanstvo još od najstarijih civilizacija. Prvi poznati oblik komunikacije, isključujući komunikaciju licem-u-lice, datira iz 15000. godine prije Krista, a riječ je o pećinskim crtežima (Kovach i Rosenstiel, 2010: 22). Usmena (oralna) komunikacija pojavila se 6000. godine prije Krista, a tisuću godina nakon toga započela je i komunikacija pismom. Pisani zapisi označili su veliki napredak u ljudskoj komunikaciji, zbog toga što su, za razliku od usmene predaje, zadržavali informacije nepromijenjenima te su isključili mogućnost zaboravljanja. Takvi su se zapisi mogli pohranjivati te koristiti godinama (Kovach i Rosenstiel, 2010: 23).

Iako je prikupljanje i širenje informacija karakteristično za ljude još od davnina, povijest novinarstva, koje po osnovnim značajkama odgovara ovom današnjem, seže od dalekih 1400-ih godina, kada je Johannes Gutenberg izumio prvi tiskarski stroj. Prije njegovog velikog izuma, knjige su se ručno prepisivale, a za jedan primjerak Biblije trebalo je čekati otprilike godinu dana, dok je u prvoj godini postojanja tiskarskog stroja isprintano čak 180 primjeraka. Gutenbergov izum označio je početak novinarstva kakvog danas poznajemo (Kovach i Rosenstiel, 2010: 25).

Prve novine počele su se pojavljivati u 17. stoljeću u njemačkim, francuskim i engleskim gradovima. Unatoč cenzuri, suzbijanju i gušenju od strane vlade, njihov broj kontinuirano je rastao (Kovach i Rosenstiel, 2010: 26). Kao godinu pojave prvih novina uzima se 1609. Radilo se o njemačkim novinama naziva *Avisa Relation oder Zeitung* (Sapunar, 2002: 49).

Tiskarstvo je u Hrvatsku stiglo u 15. stoljeću. Kosinjska tiskara smatra se prvom u Hrvatskoj, a nedugo nakon nje otvorile su se i tiskare u Senju i Rijeci. Baltazar Krčelić bio je urednik i pisac prvih hrvatskih novina – *Ephemerides Zagrebienses*. One su počele izlaziti 1771. godine, a pisane su na latinskom jeziku (Najbar-Agičić, 2017: 43). Prvi hrvatski list koji je pisan na hrvatskom jeziku pokrenuo je Ljudevit Gaj 1835. godine u Zagrebu pod nazivom *Novine Horvatzke* (Elezović, 1992: 166).

Još jedan izum koji je znatno utjecao na novinarstvo bio je Morseov telegram. On je, prvi put u povijesti, omogućio da informacije putuju elektronički preko velikih udaljenosti u relativno kratkom vremenu (Kovach i Rosenstiel, 2010: 27). Telegram je, dakle, bio svojevrsna preteča današnjeg interneta.

Glavna funkcija novinarstva jest informiranje. Prema autoru knjige *Istraživačko novinarstvo*, Inoslavu Beškeru (Bešker i Obad, 2004: 29), informiranje mora biti ažurno, objektivno, uravnoteženo i privlačno. Ažurnost se u ovom kontekstu odnosi na objavljivanje informacija odmah po njihovoj provjeri i pripremi. Dakle, s točnim i provjerenim informacijama se nikada ne treba čekati, osobito ne ako to radimo razmišljajući kome bi one mogle naštetiti ili koristiti. Objektivnost nalaže da priča mora biti ispričana u cijelosti, bez izostavljanja elemenata i bez favoriziranja. Događaju o kojem izvještavamo mora se dati upravo onoliki značaj koliki ima, bez napuhivanja ili ublažavanja priče, što objašnjava uravnoteženost. Za kraj, kao što svaka roba na tržištu mora biti privlačna kupcu, tako i informacija mora privlačiti medijskog korisnika. To se najbolje postiže zanimljivošću i kvalitetom te analiziranjem ciljne publike. Ova se načela ne smiju zanemarivati, ali autor ističe da je normalno da jedno ponekad mora ustuknuti pred drugim, kao npr. ažurnost pred točnošću. U pravilu je bolje točnu i provjerenu informaciju objaviti kasnije, nego što prije objaviti nešto neprovjereno, neutemeljeno i netočno (Bešker i Obad, 2004: 29-30).

Ono što je svakako karakteristično za tradicionalno novinarstvo, a što se u današnjem novinarstvu sve više i više gubi, jesu istraživački novinari. Na ovoj vrsti zasniva se cijelo

novinarstvo pa je i za očekivati da je puno kompleksnija, ali i važnija od nekih drugih vrsta. Istraživački novinari rade na tome da saznaju nešto što se do tada skrivalo, a od velike je važnosti za javnost, te da o tome obavijeste svoje čitatelje. Plodno tlo za istraživačke novinare su političke, gospodarske i ekonomske aktivnosti unutar države. Njihov posao započinje sa sumnjom na nešto neistinito ili nepravedno, nastavlja se pronalaženjem korisnih izvora informacija te njihovom provjerom, a završava potvrdom sumnje i objavom informacija (ili negacijom sumnje i odstupanjem od slučaja) (Bešker i Obad, 2004: 106).

Tijana Vukić (2017) u svojoj knjizi *Od novinara do novinarstva* ističe da je visoko novinarsko obrazovanje glavni preduvjet za profesionalizaciju novinarstva. Upravo to ispunjeno je u 20. stoljeću, kada su se u svijetu, a i Hrvatskoj, počele osnivati novinarske škole te udruženja. Prvo takvo udruženje u Hrvatskoj bilo je Hrvatsko novinarsko društvo, osnovano 1910. godine u Zagrebu. Njegova je zadaća bila voditi računa o razvoju novinarske struke te njenom zakonskom uređenju (Najbar-Agičić, 2015: 275).

Sredinom 20. stoljeća, u Zagrebu je otvorena prva hrvatska novinarska škola s jednogodišnjim programom. Iako su mnogi od nje puno očekivali, doživjela je veliki neuspjeh. Kao glavni razlog, navodi se primanje polaznika nejednakih i nedovoljnih kvalifikacija (Najbar-Agičić, 2015: 281). Iako je neslavno završila, poslužila je kao škola za budućnost te je njen krah rezultiralo osnivanjem Više novinarske škole, koja je s radom počela već iduće akademske godine. Upisano je dvostruko više kandidata, a glavni preduvjet za upis bila je završena gimnazija ili klasična gimnazija te položen ispit zrelosti. Za vrijeme drugog semestra, pokrenut je studentski mjesečni list pod nazivom *Mladi novinar*, koji je davao velik doprinos stjecanju praktičnih znanja. Unatoč svemu, niti ova škola nije zaživjela i već 1952. godine donesena je odluka o njenom ukidanju. Razlozi do danas nisu jasno objašnjeni, a od upisanih 53 studenata, diplomiralo je njih 34 (Najbar-Agičić, 2015: 289).

Tek nakon deset godina, zabilježene su nove aktivnosti u ovom području. Godine 1963. pokrenuta je jednogodišnja interna „Vjesnikova“ škola, a formalni studij novinarstva utemeljen je tek 1980-ih na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu (Najbar-Agičić, 2015: 289).

Prethodno navedeni izumi imali su ogroman utjecaj na novinarsku struku, a pojava radija, televizije te interneta još jednom će uzdrmati svijet novinarstva. S obzirom na to da su s pojavom novih medija vijesti postale besplatne, većina tradicionalnih medija suočila se s financijskim problemima, zbog čega su neki morali su iz temelja mijenjati svoj pristup

novinarskom poslu kako bi uopće opstali. Više o ovim promjenama i novom načinu rada novinara pisat ću u sljedećem odjeljku.

3. SUVREMENO I *ONLINE* NOVINARSTVO

Pojava radija i televizije značajno je utjecala na tiskano novinarstvo. Oni su u ljudsku svakodnevicu unijeli dozu zabavu te su čovjeka upoznali s masovnom kulturom (Elezović, 1992: 458). Već spomenuti telegram omogućio je ljudima da u roku nekoliko minuta saznaju što se događa na drugom kraju svijeta, a već 1920. godine, kada se pojavio radio, dobili su mogućnosti nekim događajima sami svjedočiti putem zvuka, dok pismenost više nije bila uvijet za usvajanje novih vijesti (Kovach i Rosenstiel, 2010: 28).

Neki od načina na koje se tiskano novinarstvo nosilo s novonastalom situacijom i padom popularnosti tiskanih medija, navode Kovach i Rosenstiel (2010: 28), bili su dugački članci, s dubljom analizom određenog događaja te uvođenje senzacionalističkih tema. Ljudi su sve manje čitali novine, jer su osnovnim informacijama o događajima u svijetu lakše pristupali preko radija pa su novine morale analitičkim člancima, u kojima se detaljnije priča o događaju te koji daju njegovu pozadinu i povezuju ga prijašnjim događanjima, vratiti svoje čitatelje. S druge strane, neke su novine ovaj problem odlučile riješiti senzacionalističkim temama, čime je započela tzv. „era tabloida“ (Kovach i Rosenstiel, 2010: 28).

Do polovice 20. stoljeća, televizija je u mnogim zemljama diljem svijeta, zbog mogućnosti prijenosa i zvuka i slike, već zamijenila radio (Elezović, 1992: 462). Marko Sapunar (2002) u svojoj knjizi *Opća povijest novinarstva* navodi da je televizija prvi medij koji je spajanjem karakteristika drugih medija (njihovih prethodnika) postigao multimedijalni prikaz. Iako je televizija unosila sliku i zvuk vremenski i geografski udaljenih događaja izravno u domove ljudi (Kovach i Rosenstiel, 2010), mana joj je bila što je ograničavala ljude u njihovim svakodnevnim aktivnostima. Za razliku od nje, radio nije zahtijevao toliku koncentraciju i pažnju te je služio kao pratnja primarnim čovjekovim radnjama i djelatnostima (Elezović, 1992: 462).

Ne tako dugo nakon pojave radija i televizije, novinarstvo je potresao još jedan veliki izum – internet. Internet je rođen 60-ih godina prošlog stoljeća, a njegova šira uporaba započela je pojavom World Wide Weba 1990. godine. Tog je trenutka, ono dotad nezamislivo postalo moguće. Bilo kakve poruke, dokumenti, zvučni ili video zapisi te fotografije putovale su brzinom munje. Sve je to bilo moguće uz, za prosječnog čovjeka, prihvatljivu cijenu. Internet je, u krajnjem slučaju, omogućio svakom pojedincu s mobitelom ili računalom, da sa širom javnosti podijeli neku vijest (Boyd, 2002: 547– 548).

Glavni preduvjet za uspješnost *online* medija jest dostupnost interneta širim masama (Brautović, 2011: 19). Prema podacima *Eurostata* (2020a) za 2019. godinu, Hrvatska po dostupnosti i korištenju interneta ne zaostaje puno za prosjekom Europske Unije. Dok je prosječni postotak individualaca koji se koriste internetom u državama članicama EU 86%, u Hrvatskoj je on niži za samo sedam posto. Nešto je veća razlika u broju kućanstava koja imaju pristup širokopojasnom internetu. U Hrvatskoj je on za devet posto manji od prosjeka te iznosi 81% (*Eurostat*, 2020b). Uspoređujući to s podacima iz 2009. godine, kada je tek 50% hrvatskog stanovništva koristilo internet, a 39% kućanstava imalo priključak, napredak je očit. Hrvatska je, u dosadašnjem dijelu 2020. godine, prema indeksu gospodarske i društvene digitalizacije rangirana kao 20. od 28 zemalja članica EU. Prema ljudskom kapitalu te integraciji digitalnih tehnologija, iznad je prosjeka EU, ali njen napredak najviše koči loša mrežna povezanost te slaba dostupnost digitalnih javnih usluga (*DESI*, 2020).

Razvoj novih tehnologija, i s njima suvremeno novinarstvo, izbrisali su geografsku udaljenost, a ono što je nekad trajalo danima i tjednima, sveli su na sekunde. Danas je u potpunosti normalno da događaj koji se zbija u SAD-u isti dan osvane na stranicama listova u Japanu, Indiji ili Australiji (Novak, 1964: 5). Tehnologija je, također, uvelike pomogla pokretljivosti novinara. Izumi poput prvog prijenosnog osobnog računala, koje je težilo desetak kilograma, pa sve do današnjih pametnih telefona, koji teže svega nekoliko dekagrama, omogućili su novinaru tako brz prijenos podataka, kakav je do samo nekoliko godina unazad bio nezamisliv. Pojavom kamere na mobitelima, prijenos informacija pomoću novih tehnologija nije više bio ograničen samo na tekst, nego je jednakom lakoćom postalo moguće poslati sliku, videozapis ili zvučni zapis. Nedugo nakon toga, tehnologija je napredovala u tolikoj mjeri da je publika mogla vijesti i informacije primati kroz izravan prijenos (i slike i zvuka) s mjesta događaja. Prvo takvo izvještavanje zabilježeno je 2003. godine prilikom bombardiranja Bagdada (Bešker i Obad, 2004: 146–147).

Suvremene se tehnologije u novinarskom poslu koriste najviše za četiri osnovne radnje: pronalaženje informacija (podataka, dokumenata, fotografije, video i audio zapisa itd.), pronalaženje osoba (bilo koga tko bi mogao posjedovati za novinara bitnu informaciju), provjeru informacija te analiziranje informacija (Ward, 2002: 68–69). Osim što je oprema, s napretkom tehnologije, postala značajno jeftinija, proces snimanja i montaže postao je nezamislivo jednostavniji. Primjerice, tradicionalni novinari priloge su montirali tako što su kadar po kadar lijepili na video trake, a u slučaju da nešto žele promijeniti u sredini priloga, morali su sve do toga dijela iznova raditi. Suvremenom je novinaru, dakle, u tom aspektu

posao mnogo lakši, jer se kadrovi uneseni u kompjuter slažu i mijenjaju bez ikakvih problema (Boyd, 2002: 431).

Već su dugi niz godina elektronski mediji u prednosti nad tiskanima. Iz dana u dan, sve veći broj ljudi kao osnovni izvor informiranja o događajima u svijetu bira nove medije. Jedan od glavnih razloga zašto je to tako jest brzina. Ovi mediji, počevši od radija pa sve do današnjih internetskih portala, vijest su sposobni objaviti već u roku nekoliko minuta, dok tu istu vijest u dnevnim novinama možemo pročitati tek sutradan (Boyd, 2002: 9).

Online novinarstvo odnosi se na izvještavanje i distribuciju vijesti putem interneta. Nešto opsežniju definiciju *online* novinarstva dao je Bruce Garrison (2004), koji je *online* novinarstvo objasnio kao „prezentiranje novosti na World Wide Webu ili drugim internetskim servisima, što uključuje novosti koje nude tradicionalne novinske organizacije (npr. novine, televizijske stanice i mreže, magazini...) te netradicionalni izvori, kao internetski distributeri (npr., America Online, T-com,...), elektronički oglasni prostori, web magazini i diskusijske liste“ (prema: Brautović, 2011: 15). Brautović (2011: 15) uz to ističe da bi se njegovoj definiciji danas još trebalo dodati društvene mreže, blogove i druge novorođene medijske platforme.

Kao i sve drugo, tako i *online* mediji imaju svoje dobre i loše strane. Ono što se navodi kao glavna prednost *online* medija jest to što nisu ograničeni vremenom i prostorom te to što imaju globalni doseg. Također, pozitivna strana ovih medija je to što omogućuju objavljivanje novosti u stvarnom ili u najkraćem mogućem vremenu. S druge strane, nedostatak *online* medija je taj što je potrebno imati računalo ili mobitel te pristup internetu da bi im se uopće moglo pristupiti (Brautović, 2011: 14).

Mato Brautović (2011: 42) u svojoj knjizi *Online novinarstvo* navodi američkog akademika Johna Pavlika koji je način prezentacije vijesti *online* podijelio na tri faze. U prvoj fazi i samim počecima internetskog novinarstva, sadržaju koji se objavljivao na webu nije se pridavalo previše pažnje. Već su se, jednostavno, na portale prenosili članci iz tiskanih izdanja. U drugoj su fazi, shvativši važnost internetskog novinarstva, mediji počeli mijenjati sadržaj kako bi bio što primjereniji platformi na kojoj se objavljuje, dodajući mu hiperlinkove te iskorištavajući njegovu interaktivnu stranu. Konačno, treća faza donijela nam je pomno kreiran sadržaj koji odgovara svim značajkama interneta i maksimalno ih iskorištava (Brautović, 2011: 42).

Online novinarstvo po mnogočemu se razlikuje od prethodnih vrsta medija pa je Brautović (2011: 43–51) istaknuo sedam njegovih osnovnih karakteristika, koje je odredio James C. Foust. To su: korisnička kontrola, nelinearnost, pohrana i distribucija, prostorna neograničenost, neposrednost, multimedijalnost te interaktivnost. Pod korisničkom kontrolom podrazumijeva se to da je publika aktivna te sve više sudjeluje u kreiranju i organiziranju medijskog sadržaja. Nelinearnost medijskim korisnicima omogućuje interaktivno čitanje te lakšu dostupnost informacija koje ih stvarno zanimaju. To se još naziva slojevitošću priče, a postiže se ubacivanjem poveznica preko kojih korisnici pristupaju određenim dijelovima priče (pozadini, specifičnim detaljima i sl.), što je većini zasigurno puno draže od prelistavanja nekoliko stranica teksta u potrazi za jednom informacijom. Ovakav način pisanja omogućuje korisniku da sam kreira svoj put kroz priču. Distribucija i pohrana podataka u *online* novinarstvu puno je drugačija od načina na koji se to radilo u tradicionalnom novinarstvu. Jedna od najvećih prednosti *online* medija jest ta što imaju neograničene baze podataka te što pohranjenom sadržaju na njihovim stranicama, korisnici mogu pristupiti u bilo kojem trenutku, a ne isključivo onda kada je sadržaj bio emitiran, kakva je praksa karakteristična za tradicionalne medije. Prostorna neograničenost tiče se uglavnom novinara, a, ovisno o situaciji, može biti i dobra i loša. Ovaj pojam odnosi se na to da web-novinar ne mora nužno paziti na duljinu članka, jer nije ograničen stranicama, brojem znakova ili minutama u eteru, nego ima slobodu u količini informacija koje će prenijeti publici. Neposrednost je, pak, jedna od značajki zbog koje ljudi u sve većem broju odabiru *online* medije kao primarni izvor informiranja. *Online* mediji u mogućnosti su o nekom događaju izvijestiti prije nego bilo koji drugi medij, jer ne 'gube vrijeme' na tisak i fizičku distribuciju. U današnje vrijeme vijest iz Kine u nekoliko sekundi doputuje do Hrvatske, što je do prije nekoliko godina bilo nezamislivo. Vrlo često, reporteri se javljaju i uživo s mjesta događaja, što publici daje dodatnu dozu intimnosti. Svojstvo multimedijalnosti označava korištenje više vrsta sadržaja kako bi se što zanimljivije i vjerodostojnije ispričala priča. Kod internetskog sadržaja tako dobivamo tekst, fotografiju, zvuk, video, animacije i još puno toga na jednom mjestu. Za kraj je ostala interaktivnost, koja je uz neposrednost također jedna od karakteristika *online* medija koja im je donijela ovoliku popularnost. Ona omogućuje korisnicima da izraze svoje stavove, kritike i mišljenja te da ih podijele s drugim korisnicima ili redakcijom. Ono što se nekad radilo isključivo uživo i u krugu poznanika, sada se može raditi i na globalnoj razini s ogromnom vremenskom i geografskom udaljenosti (Brautović, 2011: 43–51).

Kao što se kroz godine uvelike promijenio novinarski posao, tako se promijenio i stav publike prema medijima i novinarstvu. Publika prestaje biti pasivna i počinje tražiti interakciju sa stvarateljima medijskog sadržaja (Brautović, 2011: 117).

Oni uspješni mediji znat će to prepoznati te okrenuti u svoju korist. Uspješnost jednog medija uvelike ovisi o njegovoj ekonomskoj stabilnosti, a tu ekonomsku stabilnost osigurava mu publika. Što je neki medij posjećeniji, veća mu je zarada. Zato je bitno korisnicima omogućiti da pomažu u kreiranju sadržaja svojim kritikama i sugestijama, da sami objavljuju svoj sadržaj te da imaju mjesto na kojem će moći iznijeti svoje mišljenje i komunicirati s drugim korisnicima. Ovakvim odnosom medija prema svom korisniku, on dobiva njegovo povjerenje i privrženost te će to pojedinca uvjeriti da se uvijek vraća istome mediju (Brautović, 2011: 117).

Aktivnost publike osobito se cijeni kod izvještavanja o udarnim vijestima. Takve vijesti zahtijevaju što bržu objavu, ali i što više materijala u bilo kakvom obliku. Kako novinari često u kaosu koji pritom nastane ne mogu sami pokriti sve važne segmente, tu im u pomoć pristižu korisnici koji su svjedočili događaju te imaju neke dodatne informacije, snimke, fotografije ili bilo što do čega novinar ne može doći niti jednim drugim putem (Brautović, 2011: 131).

Velike promjene u načinu pisanja za *online* medije donijela je i pojava društvenih mreža. Još jednom se cijela novinarska struka morala prilagoditi novom trendu i otkriti kako sadržaj, koji se dotad objavljivao isključivo na internetskim portalima, učiniti prikladnim za objavljivanje na društvene mreže poput Facebooka, Twittera, Instagrama i drugih (Brautović, 2011: 125).

U prethodna dva poglavlja, prikazala sam kako je izgledalo tradicionalno novinarstvo te kako je izgledao prijelaz u današnje, *online* novinarstvo. U sljedećem ću dijelu predstaviti neke od razlika, ali i sličnosti, između tradicionalnog i suvremenog novinara.

4. RAZLIKA IZMEĐU TRADICIONALNOG I SUVREMENOG NOVINARA

Kao što je u dosadašnjem dijelu ovog rada već više puta spomenuto, novinarstvo je već nekoliko puta podleglo drastičnim promjenama. Prvo se to dogodilo s pojavom dnevnih novina, zatim su izumljeni radio i televizija te konačno i internet, koji je potpuno promijenio strukturu novinarstva. Sukladno tomu, tradicionalni i suvremeni novinar razlikuju se po mnogočemu, a ja ću navesti neke od bitnijih razlika.

Stjepan Malović (2005: 16–46) u knjizi *Osnove novinarstva* navodi pet temeljnih značajki novinarstva: istinitost, poštenje, točnost, uravnoteženost i nepristranost. Autor ističe da niti jedna druga značajka nije tako jednoglasno prihvaćena kao istinitost, koja nalaže da se novinarsko izvještavanje mora temeljiti na točnim informacijama, jer vijest niti ne postoji, ako nije istinita. Značajka poštenja usko je povezana s objektivnošću. S obzirom da se svaki događaj može sagledati s više stajališta, novinar mora paziti da u svom izvještaju ne podupire niti jedno od njih. Točnost, kao što sama riječ kaže, odnosi se na iscrpnu provjeru svih podataka koje novinar u tekstu iznosi, jer pogriješiti nije teško, ali greške u novinarskim radovima, koliko god male bile, nisu prihvatljive. Uravnoteženost podrazumijeva ravnopravan prikaz svih strana nekog događaja ili sukoba, kako bi čitatelji dobili potpunu informaciju, a nepristranost označava da novinar događaj mora prenijeti s neutralnog stajališta (Malović, 2005: 16–46).

Iako se možda laicima ne čini tako, pisati za novine i za internetski portal nije isto. Mnogi bi rekli da se i dalje novinarstvo radi na isti način te da je jedina razlika u tome što se sada tekstovi objavljuju na nekim novim platformama. No, kod *online* novinarstva, novinar mora imati puno više od samog teksta kakvog pronalazimo u novinama. Uz tekst, novinar mora snimiti te odabrati prave fotografije, video, zvuk ili nešto četvrto. Mora obratiti pažnju na dobar odabir ključnih riječi, pravilnu uporabu hiperlinkova i još mnoštvo toga (Boyd, 2002: 556).

Prema Andrewu Boydu (2002: 89–90), jedno od osnovnih pravila kod pisanja za elektroničke medije jest – „piši kao što govoriš“. Autor ističe da „pisanje za elektroničke medije može značiti odbacivanje literarnih konvencija i gramatičkih pravila, ali pod uslovom da riječi daju smisao uhu, a ne oku“ (Boyd, 2001/2002: 89–90). Dakle, prema Boydu (2002: 89–90), za napisati dobru priču, manje je bitna točna interpunkcija i strogo poštivanje gramatike i pravopisa, a puno više znači dobar odabir pridjeva i epiteta (u tisku) te način izgovora, ton, naglasak (na radiju i televiziji).

Novinarski posao oduvijek je zahtijevao visoku dozu fleksibilnosti, a kod *online* novinara to je posebno bitno jer uvijek moraju biti otvoreni i spremni za privikavanje na nove tehnologije. Oni moraju biti prvi koji će steći te nove vještine, jer bez obzira na bilo kakve prepreke i pomalo zbunjujuće novitete moraju biti javnosti na usluzi. Dobrom suvremenom novinaru nije dovoljno poznavati osnove korištenja računala i interneta, nego je nužno da zavlada novim, *online* tehnologijama. U moru svakakvih informacija i podataka, on se mora znati orijentirati te brzo i korisno djelovati i prosuđivati (Bešker i Obad, 2004: 157).

Kod *online* novinara, nužno je poznavanje rada na računalu, odnosno sustavima koji služe za objavljivanje vijesti na internet. Osim toga, novinar mora biti vješt i pri korištenju softvera za obradu audio ili videozapisa te fotografija. Posao *online* novinara najčešće je dinamičan iz razloga što radi na nekoliko platformi i konstantno mora prilagođavati elemente priče svakoj od njih (Brautović, 2011: 16).

Nadalje, u tradicionalnom novinarstvu bilo je za očekivati da je svaki novinar blisko povezan i dobro upoznat s tematikom o kojoj piše. Upravo su zbog takvog načina rada redakcije nerijetko imale određene ljude (novinare) koji će se baviti samo onim temama u kojima se najbolje snalaze. U današnje vrijeme, međutim, to više nije tako i normalna je pojava da se novinaru iz sportske redakcije da zadatak da poprati događaj iz vanjske politike. To je najčešće tako zbog manjka ljudi u nekim redakcijama te vremenske stiske koja u ovom poslu nije rijetka pojava (Novak, 1964: 56–57). Dakle, za današnjeg je novinara bitno da zna ponešto o svemu. Poželjno je, dakako, da je specijaliziran za jedno područje, ali mora biti spreman popuniti rupu i u bilo kojoj drugoj redakciji (Ricchiardi i Malović, 1996: 104–105). Ono što je od velike pomoći u takvim situacijama jest internet. Danas je informirati se lakše nego ikad pa novinar, i kada se nađe u ranije spomenutoj situaciji, u svega nekoliko klikova na mobitelu može dobiti znanja i stvoriti podlogu o situaciji o kojoj do tada nije znao ništa te tako bez velikih poteškoća profesionalno obaviti svoj posao (Novosel i Malović, 1998: 214).

Dan u životu tradicionalnog i suvremenog novinara dosta se razlikuje. Ono što im je zajedničko jest da odmah po buđenju pa sve do dolaska na posao slušaju, gledaju te čitaju vijesti iz svijeta sa raznih domaćih i svjetskih medija, kako bi znali što se događa i čemu je potrebno pridati pažnju toga dana (Boyd, 2002: 529). Od tada kreće dio koji je poprilično različit. Tradicionalni novinar bi po dolasku na posao zajedno s urednikom dogovorio koju priču toga dana treba napisati. U nekim bi slučajevima i sam predložio nešto, a često bi dobio gotov zadatak od urednika. Nakon toga bi krenuo najuzbudljiviji dio ovog posla – odlazak na

teren u potragu za informacijama. Vrlo su rijetki slučajevi gdje bi tradicionalni novinar cijeli dan proveo u redakciji. U nju se vraća tek kada prikupi sve potrebne informacije, kako bi svoja saznanja pretočio u novinarski članak (Pakula, 1976). Kod suvremenog *online* novinara to nije slučaj. Jedan od razloga zašto je to tako jest taj što uz mobitel i internet vrlo često ne moraju napustiti niti stolicu kako bi dobili i provjerili podatke (Novosel i Malović, 1998: 211).

Orlanda Obad (Bešker i Obad, 2004: 106) je u knjizi *Istraživačko novinarstvo* opisala etape istraživačkog procesa novinara. Prema njoj, novinarski posao započinje pronalaženjem teme koju vrijedi istraživati. Potom novinar pronalazi potencijalne izvore korisnih informacija te procjenjuje je li istraživanje uopće izvedivo. Ako se istraživanje procijeni kao provedivo, kreće faza središnjeg istraživanja tijekom koje novinar prikuplja, dopunjava i provjerava podatke. Ovaj proces završava pisanjem te objavljivanjem same priče (Bešker i Obad: 2004: 106).

Sljedeća razlika između tradicionalnog i suvremenog novinara potvrđena je istraživanjem Novosela i Malovića (1998) o korištenju interneta, a tiče se provjere informacija, činjenica i priča. Kada su trebali nešto provjeriti s drugom osobom ili uzeti nečiju izjavu, za tradicionalne novinare je bilo normalno da s njom odu pričati uživo, ili eventualno, kod manjka vremena, putem telefona. U današnjem svijetu, takva se komunikacija najčešće odvija putem e-maila ili, još suvremenije, putem društvenih mreža. Također, ako je trebalo provjeriti neku činjenicu, tradicionalni novinar bi ju potražio u specijaliziranim knjigama, dok suvremeni novinar samo utipka pojam u internet tražilicu, što su svojim istraživanjem potvrdili. Autori to povezuju s trendom gubitka navike čitanja kod mlađih generacija (Novosel i Malović, 1998: 214).

Novinari su nekada puno više pažnje pridavali provjeri točnosti i autentičnosti informacija i materijalnih dokaza kojima su raspolagali. Za tradicionalnog novinara, bitniji od svega bio je pisani dokaz – bilo kakav službeni dokument koji potvrđuje njegove sumnje. No, iako ga je smatrao najvjerodostojnijim od svih vrsta izvora, niti njemu nije 'slijepo vjerovao'. Za staromodnog novinara bilo je najvažnije da utvrdi autentičnost tog dokumenta. Krivotvorenje, iako je puno češće sada, prisutno je od davnina. Upravo zbog toga je tradicionalni novinar morao dobro proučiti dokumente (način pisanja, pečate, potpise, materijale), kako bi procijenio je li dokument originalan ili lažiran. Bez obzira na to što je više vjerovao pisanim dokazima, tradicionalni novinar nije zapostavljao niti ljudske iskaze, ali im

je uvijek pristupao s dozom sumnje. Tako je, na primjer, za tradicionalnog novinara bilo normalno isti izvor ispitati nekoliko puta kako bi provjerio poklapaju li mu se priče i govori li istinu, dok suvremeni novinari, u većini slučajeva, vjeruju svemu što čuju (Bešker i Obad, 2004: 120–121).

Vrlo brz razvoj tehnologije unazad nekoliko godina doveo je do toga da suvremeni novinar posao novinara, snimatelja, redatelja, montažera itd. obavlja – sam. Dok je kod prve pojave radija i televizije za snimanje jednog priloga bio potreban cijeli tim ljudi, to se s vremenom promijenilo. Napretkom tehnologije, najčešća je postala situacija u kojoj se na teren šalje maksimalno dvije osobe. No, u novim *online* medijima nije rijedak ni slučaj da se od pojedinca očekuje da sam ode na mjesto događaja sa svom potrebnom opremom, tamo prikupi potrebne informacije, snimi prilog (audio ili video) ili fotografira ono bitno te po povratku u redakciju sam na svom računalu to montira i uredi u završni proizvod koji je spreman za objavu (Boyd, 2002: 520–521).

Međutim, iako je postalo 'popularno' imati jednu osobu koja radi sve, kod kompleksnijih se zadataka ipak, s ciljem smanjenja rizika, izbjegavanja neželjenih problema te održavanja visoke kvalitete, na teren šalju dvije osobe – novinar i snimatelj (Boyd, 2002: 527).

Još nešto što je za suvremenog novinara svakodnevnica, a tradicionalni se s time nikada nije sreo, jest pisanje za društvene mreže, odnosno stvaranje sadržaja za više platformi. Kao što je već spomenuto u radu, pojava društvenih mreža u potpunosti je promijenila način pisanja novinarskih članaka. U početku su se na Facebook, Twitter i ostalo samo stavljale poveznice koje vode do internetskih portala na kojima se tekstovi nalaze, no njihova naglo rastuća popularnost dovela je do toga da su medijske kuće bile primorane početi stvarati sadržaj strukturiran prema karakteristikama i zahtjevima društvenih mreža te publike koja se putem njih informira. Mediji koji su djelovali na više platformi morali su dobro prosuditi kakva vrsta sadržaja je prikladna za koju platformu (Brautović, 2011: 146). Prilagodba sadržaja i njegova kvalitetna izvedba od ključnog su značaja jer izravno utječu na broj korisnika, a time i na profit medija (Brautović, 2011: 159).

Novinarstvo je, dakle, više puta doživjelo velike promjene koje su snažno utjecale na način obavljanja novinarskog posla. Upravo zato postoje mnoge razlike između tradicionalnog i suvremenog novinara. Iako su i jedan i drugi izrazito vješti u radu na način na

kakav su navikli, zasigurno bi im, s obzirom na sve navedene razlike, bilo jako teško zamijeniti uloge.

5. ZAKLJUČAK

Novinarstvo je jedna od najstarijih profesija na svijetu, a sastoji se od prikupljanja, procjenjivanja, stvaranja i prezentiranja vijesti i informacija široj javnosti. Iako novinarstvo kao takvo datira još iz 1400-ih godina, pojava interneta znatno je izmijenila novinarsku struku.

Veoma brz razvoj novih tehnologija u 21. stoljeću snažno je utjecao na novinarstvo, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Pojava *online* novinarstva i internetskih portala znatno je ubrzala distribuciju vijesti, zbog čega novinari danas moraju brže razmišljati i pisati. S pojavom društvenih mreža, način pisanja medijskih priča još se više promijenio, a jedna od osnovnih značajki takvog novog novinarstva postala je multimedijalnost. Novinarska priča morala je biti ispričana nizom elemenata, od teksta i fotografije, preko audio i videozapisa pa sve do infografika i raznih animacija.

Dok je nekada bilo potrebno minimalno troje ljudi kako bi se snimila najobičnija televizijska reportaža, danas je novinarstvo postalo *a-one-man job*. Suvremeni novinar, osim što mora znati napisati i prenijeti vijest, također je morao naučiti snimiti i montirati video te ga objaviti tamo gdje se novinarstvo u novije vrijeme preselilo – *online*.

Kao što sam već puno puta u ovom radu rekla, novinarstvo je jedno od najstarijih zanimanja i doživjelo je mnoge promjene za vrijeme svog postojanja, s pojavom novih vrsta medija. Najviše se promijenilo s pojavom interneta, koji je tradicionalne novinarske vrste, poput dnevnih novina, skoro pa osudio na propast. Odjednom je sve postalo besplatno i dostupno svima, no, koliko god to dobro zvučalo, ima i svoje negativne strane. Mnogi autori složili su se da je upravo to uzrokovalo drastičan pad kvalitete novinarstva, ali, kao što je Martin Belam, novinar *The Guardian* (2010) u svom članku o novim trendovima u novinarstvu napisao – način pisanja i distribucije vijesti mijenja se sukladno tehnološkim promjenama, ali čovjekova želja za otkrivanjem te dijeljenjem priča nikad ne prestaje, zbog čega i sama smatram da novinarstvo nikad neće izumrijeti, samo će se mijenjati.

6. POPIS KORIŠTENIH IZVORA

1. Bešker, I., Obad, O. (ur.) (2004) *Istraživačko novinarstvo*, Zagreb: PressData, medijska agencija HND.
2. Boyd, A. (2002) *Novinarstvo u elektronskim medijima*, prev. N. Siljanović-Donati, Beograd: Clio.
3. Brautović, M. (2011) *Online novinarstvo*, Zagreb: Školska knjiga, d.d.
4. Elezović, S. (1992) *Povijesni razvoj komuniciranja: vrste i oblici kroz stoljeća*, Zagreb: TIP „A. G. Matoš“.
5. Garisson, B. (2004) „Online news services (Online Journalism)“, u: H. Bidgoli (ur.) *The Internet Encyclopedia*, Svezak II., New Jersey: John Wiley & Sons.
6. „Indeks gospodarske i društvene digitalizacije za 2020. – Hrvatska“ (2020) *DESI*, <file:///C:/Users/Josipa/Downloads/DESI2020-CROATIA-lang.pdf> (stranica posjećena: 19. kolovoza 2020).
7. „Internet use by individuals“ (2020) *Eurostat*, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00028/default/table?lang=en> (zadnja izmjena: 15. travnja 2020).
8. „Journalism in the digital age: trends, tools and technologies“ (2010) *The Guardian*, Guardian Media Group, <https://www.theguardian.com/help/insideguardian/2010/apr/14/journalism-trends-tools-technologies> (datum objave: 14. travnja 2010).
9. Kovach, B., Rosenstiel, T. (2010) *Blur: How to Know What's True in the Age of Information Overload*, New York: Bloomsbury USA.
10. „Level of internet access – households“ (2020) *Eurostat*, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00134/default/table?lang=en> (zadnja izmjena: 15. travnja 2020).
11. Malović, S. (2005) *Osnove novinarstva*, Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
12. Najbar-Agičić, M. (2015) „Osnivanje, djelovanje i prekid rada Novinarske škole u Zagrebu 1949. – 1952.“, *Časopis za suvremenu povijest*, sv. 47(2): 275–292.
13. Najbar-Agičić, M. (2017) „Obrazovanje novinara za budućnost medija: ideje i počeci institucionalne izobrazbe novinara u Hrvatskoj“, *Povijest u nastavi*, sv. 15(1): 43–52.
14. Naskar, A. (2019) *The Constitution of the United Peoples of Earth*, Seattle: Amazon.com.
15. Novak, B. (ur.) (1964) *Suvremeno novinarstvo*, Zagreb: Stvarnost.
16. Novosel, P., Malović, S. (1998) „Prvi koraci na Internetu: novinari i Internet“, *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, sv. 4: 199 – 222.

17. Pakula, A. J. (1976) *Svi predsjednikovi ljudi*, povijesna drama, Warner Bros. (9. travnja 1976).
18. Ricchiardi, S., Malović, S. (1996) *Uvod u novinarstvo*, Zagreb: Izvori.
19. Sapunar, M. (2002) *Opća povijest novinarstva*, Zagreb: ITG.
20. Vukić, T. (2017) *Od novinara do novinarstva: Studija novinarskih vještina*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
21. Ward, M. (2002) *Journalism online*, Oxford: Focal Press.